

Huomisen ruoka

Esitys kansalliseksi ruokastrategiaksi

ESIPUHE

Kansallisen ruokastrategian laatiminen on tullut Suomessa ajankohtaiseksi useasta eri syystä. Niitä ovat esimerkiksi elintarvikkeiden globaalin kysynnän ja tarjonnan vaihtelujen lisääntyminen, ilmastomuutokseen liittyvät tekijät ja bioenergian kasvava tarve. Ruoka ja vesi ovat kaikille jokapäiväisiä välttämättömyshyödykkeitä. Jokaisella itsenäisellä kansakunnalla on tarve varmistaa niiden riittävä ja laadukas saanti väestölleen.

Kysymys siitä, miten voidaan varmistaa suomalaisille kuluttajille kaikissa olosuhteissa riittävästi turvallista, maistuvaa, terveellistä, vastuullisesti tuotettua ja kohtuuhintaista ruokaa, on laaja ja haasteellinen. Tärkeää on turvata se, että ruokajärjestelmässä toimivat alkutuottajat, teollisuus, kauppa ja ammattikeittiöt pystyvät toimimaan kannattavasti ja kilpailukykyisesti. Vain kannattava toiminta takaa jatkuvuuden.

Ruokastrategian laatimisen toimeksianto oli laaja ja moniulotteinen. Johtoryhmä on joutunutkin annetun aikataulun sisällä keskittymään keskeisimpiin muuttujiin. Johtoryhmän mielestä koko ruokajärjestelmää koskeva strateginen aikajänne tulee ulottaa vuoteen 2030 saakka. Toimeksiannon mukainen vuosi 2020 on päätöksiä ajatellen enemmänkin operatiivinen.

Vaikka monet megatrendit ovat jo nähtävissä, ei vielä pystytä näkemään kaikkia tulevaisuuden haasteita. Tämän johdosta koko ruokajärjestelmää tuleekin arvioida ja kehittää jatkuvasti uusimman tiedon mukaisesti. Siihen tarvitaan myös uusiin olosuhteisiin mukautuvia hallinnollisia rakenteita.

Johtoryhmä on jakanut raporttinsa kahteen osaan, asiantuntijoiden työn pohjalta tehtyyn taustamateriaaliin ja käsillä olevaan toimenpiteitä ehdottavaan osaan. Johtoryhmä järjesti maaliskuun lopulla Huomisen ruoka-seminaarin, johon kutsuttiin alustajiksi eri alojen ja sidosryhmien asiantuntijoita. Tilaisuudessa kuultiin alustus myös Britannian vastaavasta ruokastrategiatyöstä. Nettikeskustelun kautta haluttiin kuulla kansalaisten käsitteitä ruuan tulevaisuudesta.

Johtoryhmän työ on ollut yhteistyöhakuista ja rakentavaa, mistä osoituksena on yksimielinen esityksemme. Parhaat kiitokset johtoryhmän sihteeri Kaisa Karttuselle ja lukuisille asiantuntijoille, joita johtoryhmä on kuulut työnsä aikana.

Strategiaryhmä on saanut työnsä päätökseen ja jättää sen kunnioittavasti maa- ja metsätalousministerille.

Helsingissä 18.6.2010

Simo Palokangas

Teija Andersen

Patrik Borg

Sirpa Kurppa

Juha Marttila

Marko Parkkinen

Risto Pyykönen

Sinikka Turunen

Julkaisun nimi:

Huomisen ruoka – Esitys kansalliseksi ruokastrategiaksi

Julkaisija:

Ruokastrategian valmistelun johtoryhmä

Graafinen suunnittelu:

Kirsti Pohjapelto

Painatus:

Vammalan Kirjapaino, 2010

Johdanto

Visionme huomisen ruuasta on seuraava:

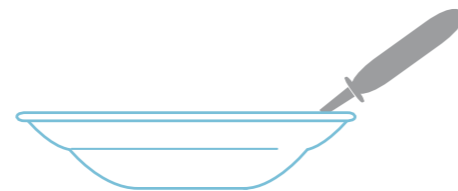
Vuonna 2030 suomalaiset kuluttajat syövät maukasta, terveellistä, kestävästi tuotettua ja turvallista ruokaa. Kuluttajilla on kyky tehdä tietoisia valintoja. Kysyntään vastaa läpinäkyvä, osaava, joustava sekä kansainvälisesti kilpailukykyinen ruoka- ja palvelujärjestelmä. Alan kasvua ja kehitystä tukee hyvin koordinoitu korkean tason tutkimus- ja kehitystyö.

Vision toteutumiseksi tarvitaan:

- ❖ **Kuluttajälähtöisyyttä.** Alan kilpailukyky ja tulevaisuus perustuvat kuluttajien tarpeisiin vastaamiseen. Kulutuksen erilaistuminen ja muuttuvien tarpeiden ymmärtäminen vaativat jatkuvaa vuoropuhelua. Tähän tarvitaan uutta yhteistyötä ja kumppanuuksia kuluttajien, kaupan, ruokapalvelujen, jalostuksen ja alkutuotannon kesken. Erilaiset ruokaan liittyvät palvelut ovat tulevaisuuden trendi. Ruuan maku ja ruuasta saatava kokonaisvaltainen hyvinvointi korostuvat tulevaisuudessa. Viestintä ruokaan liittyvistä ominaisuuksista, kuten alkuperästä ja vastuullisuuden eri ulottuvuuksista nousee yhä tärkeämmäksi. Kuluttajan toiveena on valinnanvara, jota lisää luomuruuan, paikallisen ruuan ja pk-yritysten tuotteiden pitäminen mukana tarjonnassa.
- ❖ **Yhteistä päätöstä tehdä ruoka-alasta kasvua.** Tavoitteeksi asetetaan, että Suomen ruuantuotannon arvo mukaan lukien vienti on kaksinkertaistunut vuoteen 2030 mennessä, mikä merkitsee noin 4 prosentin vuotuista kasvutavoitetta. Kasvu koostuu sekä viennin kasvusta että siirtymisestä korkeamman jalostusasteen tuotteisiin. Kasvu perustuu pienen maan ketteryysasetuihin, runsaisiin luonnonvaroihin ja erityisesti veteen,

ilmastomuutoksen vaikutuksiin meillä ja muualla sekä korkean tason osaamiseen. Globaali kilpailukyky ei synny sattumalta, mutta siihen voidaan päästä huippuluokan tutkimuksella, tuotekehityksellä ja markkinaosaamisella.

- ❖ **Ruuan ja ruuan tekijöiden arvostuksen lisäämistä.** Arjen ja viikonlopun ajankäyttö ja syömisskäyttäytyminen eriytyvät ja ruokapalvelujen merkitys jatkaa kasvuaan. Kiinnostuksen ja tiedon ruuasta, sen ominaisuuksista, alkuperästä ja valmistamisesta on todettu johtavan myös terveellisempään syömiseen. Varhaiskasvatuksella ja koululla on suuri merkitys ruokaan liittyvän tiedon ja osaamisen levittäjänä. Ruuan arvostus tarkoittaa ajan varaamista rauhalliseen ateriointiin niin ruokapalveluissa kuin kotona, millä on myös selvä yhteys ruokailun rytmiin ja sitä kautta painonhallintaan.
- ❖ **Uutta ruokapolitiikan ja ruoka-asioiden hallintomallia.** Ruokaan liittyvää politiikkaa ja erilaisia toimia, kuten tämän strategian suositusten täytäntöönpanoa, koordinoidaan entistä tehokkaammin valtionhallinnossa. Jatkossa pyritään aikaisempaa isompien kokonaisuuksien hallintaan ja ruokaan liittyvät politiikka-alat toimivat samaan suuntaan ja yhteisesti asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi. Voimavarat kohdennetaan laajempiin kokonaisuuksiin pirstaleisen kehittämisen ja osioiminnin asemesta. Näin myös julkisen ohjauksen rooli ruokajärjestelmässä selkeytyy ja johdonmukaistuu.

HUOMISEN RUOKA RAKENTUU YHTEISTYÖLLE JA KILPAILUKYVYLLE

Kilpailukyky syntyy kuluttajien tarpeisiin vastaamisesta

Suomalaisen ruokajärjestelmän kilpailukykyyn lähtökohtana on **kuluttajien ja heidän muuttuvien tarpeidensa ymmärtäminen**, mikä edellyttää ajattelutavan muutosta koko ruokajärjestelmässä. Tulevaisuudessa ruuan kulutuksessa on siirrytty pelkäästä nälän tyydyttämisestä **kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin** korostamiseen. Ruokaan liittyy tulevaisuudessa yhä enemmän yhdessäoloa ja tekemistä, hyvinvoinnin tavoittelua ja itsensä toteuttamista. Arki ja viikonloppu erottuvat yhä selvemmin toisistaan ruuanlaittoon käytetyn ajan ja ruokailukäyttäytymisen suhteen, mutta **vaatimus ruuan hyvästä mausta koskee niin arkea kuin viikonloppua**. Kuluttajien odotusarvo on, että kaupan oleva ruoka vastaa eettisyyden ja vastuullisuuden vaatimuksiin. Ruuan kuluttaminen erilaistuu tulevaisuudessa (esimerkiksi vanhusväestö, yhden hengen taloudet, lapsiperheet, arki, viikonloppu). Myös maahanmuuttajat tuovat tullessaan omat ruokakulttuurinsa ja makumieltymyksensä.

Jokainen suomalainen nivoutuu ruokajärjestelmään kuluttajan roolissa. Myös ruuan raaka-aineen tuottaja, jalostaja, kokki ja kauppias ovat ruuan kuluttajia. Erilaistuvien toiveiden ymmärtämiseksi tarvitaan tehokasta **kommunikaatiota ruokajärjestelmän toimijoiden kesken**, jotta tarjonta tyydyttäisi kysyntää. Tarvitaan myös **uudenlaisia yhteyksiä ja kontaktipintoja**. Osa kuluttajista hakee suoria yhteyksiä ruuan tuottajiin ja jalostajiin ja tästä syntyy **uudenlaisia jakelukanavia**, kuten ruuan nettikauppa ja torikaupan uusi tuleminen.

Tuotteiden sisällöstä ja ominaisuuksista on pystyttävä viestimään ymmärrettävällä ja läpinäkyvällä tavalla. Pakkausmerkintöihin kiinnitetään entistä enemmän huomiota ja selvitetään, mitä mahdollisuuksia on yhtäältä niiden standardointiin ja toisaalta suomalaisille kuluttajille tärkeiden tietojen

sisällyttämiseen. **Alkuperän** yksiselitteinen merkintä nousee kuluttajien arvostuksissa korkealle. Tuottamisen ja kuluttamisen **vastuullisuus** on yksi tulevaisuuden kilpailutekijä ja siksi erityisen vastuullisuusmerkinnän sisällön kehittäminen ja käyttöönotto ovat selvitettäviiä asioita (ks. myös luku 8). Vastuullisuuden eri ulottuvuudet – ruuan turvallisuus, ravitsemus, työhyvinvointi, taloudellinen vastuu, ympäristövastuu, eläinten hyvinvointi ja paikallisuus – pitää merkintää pohdittaessa ottaa tasavertaiseen tarkasteluun.

Kuluttamisen ohjauksen pitää tapahtua pääasiallisesti viestinnällä ja koulutuksella kuluttajien tietämystä ja osaamista jatkuvasti kehittäen. Toissijaisena, vaikka käytännön toteutuksen oikeudenmukaisuuden kannalta hankalana, nähdään **verotuksen keinot**, jossa **positiiviset kannustimet** ovat sanktioita tärkeämpiä, esimerkkinä hedelmien, vihannesten ja marjojen arvonlisäveron alentaminen (ks. myös luku 5).

Kuluttajien toiveena on **valinnanvara**, mikä haastaa tuotantopanosteollisuutta, alkutuotantoa, jalostusta, ruokapalveluja ja kauppaa erilaistamaan valikoimiaan. Myös luomuruuan, lähiruuan, sesonkiruuan ja pk-yritysten tuotteiden pitäminen valikoimissa lisää erilaistumista. Jatkuvan tarjonnan varmistamiseksi ja logistiikkaongelmien voittamiseksi tarvitaan entistä tiiviimpää **yhteistyötä** pk-yritysten kesken. On myös tarpeen selvittää, miten hallinnollisten säädösten tulkintaa ja sovellusta voidaan eriyttää esimerkiksi yrityksen tuotannon määrän eli arvioidun riskin suuruuden perusteella.

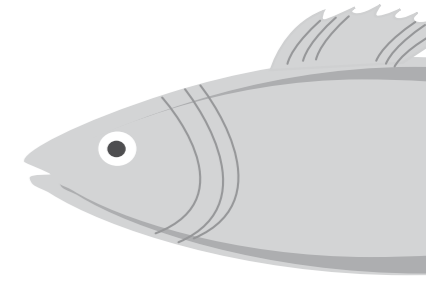
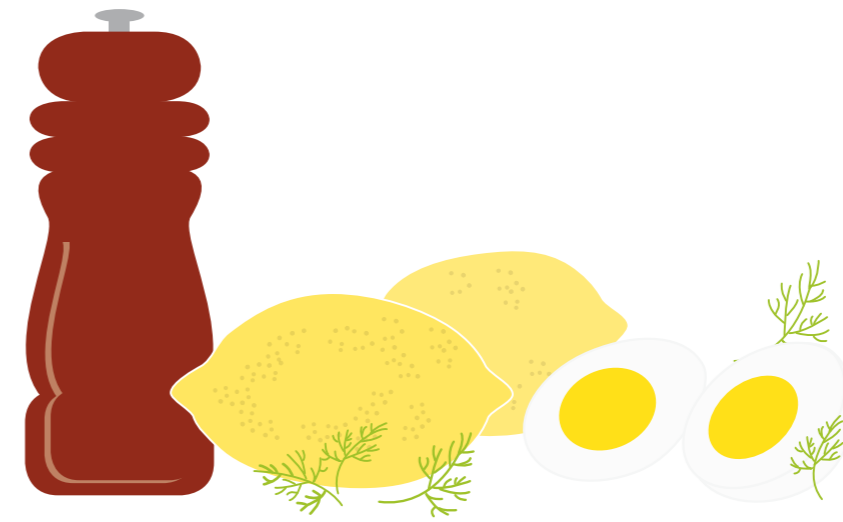
Kilpailu ruokajärjestelmässä tarkoittaa sitä, etteivät nykytilanne ja -rakenteet ole sementoituja vaan uusia yrittäjiä, tuotteita ja kansainvälisiä toimijoita tulee alalle. **Järjestelmän eri osien tuottavuus ja**

kannattavuus riippuvat pitkälti osaamisesta ja siitä syntyvästä kilpailukykyvästä. Raaka-aineiden ja tuotteiden hyvä hinta/laatu-suhde ratkaisee menestyksen.

TAVOITTEET	TOIMENPITEET	KUKA VASTAA?
Ruokajärjestelmän toiminnan lähtökohtana ovat kuluttajien tarpeet. Kaikki toimenpiteet arvioidaan ja perustellaan niiden vaikutuksilla ihmisten arkeen.	Jaetaan osaamista ja tietoa, verkostoidutaan. Seurataan ja analysoidaan jatkuvasti kulutusten muutoksia ennakoivia heikkoja signaaleja. Yhdistetään tuotteita ja palveluja kuluttajien arjen helpottamiseksi.	elintarvike- ja palvelualan ja kaupan yritykset yhteistyössä tutkimuksen, tuotekehityksen ja kuluttajien kanssa
Ruokajärjestelmämme on avoin ja läpinäkyvä. Siten suomalaiset kuluttajat luottavat järjestelmän toimintaan.	Viestitään ruoka-asioista avoimesti ja luodaan kuluttajille mahdollisuudet keskustella, tutustua ja vaikuttaa alan toimintaan.	maatalous, jalostus, kauppa, ruokapalvelut ja kuluttajat
Pakkausmerkinnät palvelevat kuluttajien tiedon tarpeita.	Kehitetään pakkausmerkintöjen sisältöä. Kehitetään merkintöjen ulkoasua, yhdenmukaisia tunnuksia ja standardeja. Parannetaan merkintöjen lukutaitoa. Hyödynnetään uutta teknologiaa.	EU, elintarvikealan ja sosiaali- ja terveysalan hallinto, alan toimijat (teollisuus, kauppa) sekä järjestöt
Kulutuksen ohjauksessa käytetään sanktioiden sijaan kannustimia.	Otetaan käyttöön positiiviset verokannustimet kalalla, vihanneksilla, hedelmillä ja marjoilla (ks. myös luku 5). Mahdollisten veromuutosten taustalla on oltava perustellut ravitsemussuosittelut ja verotuksen tutkitut vaikutukset. Kotimaisilla ja ulkomaisilla tuotteilla on oltava yhdenmukainen verokohtelu.	poliittiset päättäjät
Ruokajärjestelmämme pystyy kilpailemaan samalta lähtöviivalta muiden maiden järjestelmien kanssa.	Suomalainen kilpailulainsäädäntö ja sen tulkinta ovat linjassa EU-direktiivien ja muiden EU-maiden vastaavien säädösten kanssa. Suomessa ei hallinnollisen säätelyn, kuten elintarvikelainsäädännön tulkinnoilla ja sovelluksilla aiheuteta kilpailuaseman heikentämistä muihin EU-maihin verrattuna.	elintarvikealan hallinto ja kilpailuhallinto
EU-maat voivat kilpailla samalta lähtöviivalta muiden maailman maiden kanssa.	Otetaan huomioon kauppapolitiikassa elintarvikkeisiin liittyvät EU:n korkeat standardit (esimerkiksi ympäristö ja ihmisoikeudet) niin, että myös tuontituotteilta vaaditaan samaa tasoa kuin EU:ssa.	EU:n kauppapolitiikasta vastaavat elimet
Pk-yritykset ovat tunnettu ja arvostettu osa suomalaista ruokajärjestelmää.	Otetaan huomioon pk-yritysten lähtökohdat ja tarpeet säädöksiä valmisteltaessa. Poistetaan pk-yritysten markkinoillepääsyn esteitä. Arvioidaan pk-yritysten neuvontapalvelujen tila ja tehdään tarvittavat uudistukset.	kilpailuhallinto ja elintarvikealan hallinto kauppa ja pk-yritykset yhdessä ja keskenään elinkeinohallinto yhdessä pk-sektorin kanssa

Huippusuoritus perustuu huippuosaamiseen ja -innovaatioihin

Tavoitteeksi asetetaan, että **ruokasektori on kasvuala vuonna 2030**. Tähän perusteita antavat muun muassa **Suomen luontaiset vahvuudet, kuten runsaat ja puhtaat maaperä- ja vesivarat sekä todennäköisesti ilmastomuutoksen myötä paranevat kasvuolosuhteet**. Ruokasektorin kasvun aikaansaamiseen tarvitaan koulutettuja osaajia järjestelmän joka portaaseen – myös koulutukseen, tutkimukseen, neuvontaan, hallintoon ja järjestöihin – tuotekehityspanostusta, huolenpitoa luonnonvaroista sekä sektorin ja sen toimijoiden arvostusta. Kun alaa arvostetaan ja sillä on **hyvä maine**, se myös houkuttaa osaavia työntekijöitä ja investointeja. Alan ammatteihin tähtäävän koulutuksen suunnittelu on tärkeää, samoin täydennys-, muunto- ja jatkokoulutus. Koulutustarpeen arviointia varten tarvitaan työvoimasuunnitelma vuoteen 2030, johon koulutuksen määrä ja laatu voidaan perustaa.

Tulevaisuuden globaalissa kilpailussa tutkimuksen ja kehitystyön pitää tavoitella **alan parempaa kilpailukykyä** – siis palvella suomalaisia kuluttajia palvelemalla myös vientimarkkinoita. Suomen ruoka-alalla on kansainvälistenkin arvioiden mukaan huippututkimusta (kuten ravitsemusasiat ja elintarvikehygieniat), mutta jatkossa on satsattava siihen, että tutkimuksesta **kehittyy innovaatioita ja että ne saatetaan tuotteiksi ja palveluiksi**. Tällä hetkellä esimerkiksi Tekesin rahoituksesta suhteettoman pieni osa kohdentuu elintarvikealan tutkimukseen ja kehitykseen niin yritysten kuin tutkimuslaitosten kautta. Kuluttajien tarpeiden ymmärtämiseen perustuva tutkimus- ja kehitystyö (T&K) pohjautuu **vahvaan perustutkimukseen**. Tutkimus- ja kehitystoiminnan rahoitus on tällä hetkellä pirstaloitunut ja pienet hankkeet ovat hallinnollisesti raskaista niin rahoittajille kuin toteuttajillekin. Tarvitaan **laajempia kokonaisuuksia**, jotka johtavat pa-

rempiin tuloksiin ja varojen tehokkaampaan käyttöön (ks. myös luku 8).

Tärkeäksi nousee ruokaan liittyvien **palvelujen ja palveluketjujen kehittäminen** – arkensa helpottamiseen kuluttajat hakevat yhä enemmän erilaisia palveluja. Ruokaa ja palveluja pitää tarkastella erityisesti käyttäjäystävällisyyden näkökulmasta, sillä pelkät tekniset yksityiskohdat eivät takaa menestystä.

Huippulaatuista ruokaa voi syntyä vain huippuosaamisesta. Tärkeää on **kiinnittää huomiota kuluttajien osaamiseen kaupan, ruokapalvelujen, jalostajien ja tuottajien osaamisen lisäksi**. Kuluttajien osaamisen kasvattaminen alkaa päiväkodeista ja koulusta, niin päiväkotit- ja kouluruokailusta kuin koulujen kotitalousopetuksesta.

Koko järjestelmässä tarvitaan **uutta osaamista** muun muassa tiedonhankinnassa ja -käytössä, verkostoitumisessa, innovatiivisessa tuotekehityksessä, markkinaosaamisessa sekä vastuullisen kulutuksen ja tuotannon eri ulottuvuuksien huomioimisessa. **Verkostoitumista** tarvitaan sekä alan eri tahojen ja toimijoiden kesken Suomessa että kansainvälisesti, esimerkiksi **koulutusyhteistyön aloittaminen Itämeren alueen valtioiden kesken**. Jotta alan tutkimukseen, koulutukseen ja neuvontaan saadaan järjestyä ja johdonmukaisia kokonaisuuksia, tarvitaan entistä parempaa yhteistyötä ja koordinaatioita eri viranomaisten ja alan toimijoiden kesken.

Maahanmuuttajien rekrytointi ruokasektorille tulee kasvamaan ja sen on oltava avointa ja eettisesti kestävä. Ulkomailta tulevat tarvitsevat usein omia heille räätälöityjä koulutuspaketteja.

TAVOITTEET	TOIMENPITEET	KUKA VASTAA?
<p>Ruokajärjestelmään liittyvässä T&K:ssa on kuluttajalähtöiset, yhteisesti valitut painopistealueet, tavoitteena maailmanluokan taso valituilla segmenteillä.</p> <p>Ruokajärjestelmän T&K-varat kanavoidaan nykyistä koordinoitummin ja alayhtenäisemmin nykyistä paremmin hyödyntämään julkista innovaatorahoitusta, kuten Tekesin varoja.</p>	<p>Tehostetaan perus- ja soveltavan tutkimuksen välistä ja kummankin sisäistä koordinaatioita.</p> <p>Kohdennetaan resurssit avainalueille, asetetaan mitattavat tavoitteet ja seurattavat mittarit.</p> <p>Parannetaan koko sektorin ja erityisesti pk-yritysten mahdollisuuksia hyötyä T&K:sta esimerkiksi verkostoitumisen ja tiedottamisen kautta.</p>	<p>opetusalan hallinto yhdessä elintarvikeopetusalan hallinto yhdessä elintarvikealan hallinnon ja alan yritysten ja järjestöjen kanssa</p> <p>Tekes ja yritysten kehittämisestä vastuussa olevat tahot yhdessä pk-yritysten kanssa</p>
<p>Tutkimus, tuotekehitys, koulutus ja neuvontapalvelut vastaavat tulevaisuuden tarpeita mukaan lukien liiketoiminta- ja markkinaosaaminen, innovaatiot sekä konseptointi.</p> <p>Kansainvälisyys on luontainen osa elintarvikesektorin liittyviä korkeakouluopintoja.</p>	<p>Arvioidaan palvelujen nykytilaa ja tarpeita koko järjestelmän ja sen eri osien näkökulmista, mikä edesauttaa järjestelmän toimintojen sisäistä synkronointia sekä yhteensovittamista sektorin muiden reunaehtojen kanssa. Edistetään innovatiivista ruokatuotteiden ja -palvelujen yhdistämistä uusiksi konsepteiksi koulutuksella ja eri toimijoiden välisellä yhteistyöllä. Vahvistetaan tulevaisuuden tarpeisiin fokuksitua tutkimusta, neuvontaa, koulutusta ja tuotekehitystä.</p> <p>Täsmennetään eri toimijoiden tehtäviä ja keskinäistä tehtävänjakoa.</p> <p>Selvitetään mahdollisuudet Itämeren alueen yhteisiin korkeakoulutason koulutusohjelmiin ja ryhdytään tarvittaviin toimiin.</p>	<p>elintarvikealan hallinto ja elinkeinohallinto yhdessä opetushallinnon ja ruokajärjestelmän muiden toimijoiden kanssa</p> <p>yliopistot, korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja opetushallinto sekä alan ammattijärjestöt</p>
<p>Työvoimaa alan eri tehtäviin riittää tulevaisuudessakin ja alalle tulemisesta kiinnostuneet, myös maahanmuuttajat, löytävät omia odotuksiaan ja alan tarpeita vastaavaa koulutusta.</p>	<p>Kohennetaan ruokasektorin mainetta osavastuuta tulevaisuuden alana toiminnan läpinäkyvyyden ja avoimuuden parantamisen ja keskusteluyhteyksien luomisen kautta.</p> <p>Tehdään kattava suunnitelma ruokajärjestelmän työvoimatarpeista tulevaisuudessa ja sen perusteella suunnitellut tarvittavan koulutuksen järjestämisestä.</p>	<p>kaikki ruokajärjestelmän toimijat</p> <p>opetus-, työvoima- ja elinkeino sekä maataloushallinto yhdessä alan järjestöjen kanssa</p>

Ruokajärjestelmä on ympäristön varassa

Ilmastomuutoksen mukana **viljelyvyöhykkeet muuttuvat Suomessa**, mikä vaikuttaa ruuan raaka-aineiden tuotantomahdollisuuksiin. Samalla erityisesti kasvinuojeluun liittyvät **riskit kasvavat**. Ilmastomuutokseen sopeutumisen kannalta edellytyksenä on kasvinjalostuksen toimivuus, myös geenimuuntelun käyttö. Suuri kysymys globaalissa biotaloudessa tulee olemaan **makean veden riittävyys ja laatu**. Veden riittävyyteen liittyvä **vesijalanjälkimitari** on parhaillaan kansainvälisesti muotoutumassa ja tulossa käyttöön. Tuonnin osalta vesikysymys tarkoittaa veden riittävyyden kannalta kriittisiltä alueilta tulevan tuonnin kriittistä tarkastelua. Vientiä ajatellen Suomen runsaat vesivarat hyödyntää suhteellisesti parhaiten sellainen tuotanto, jonka veden tarve on suuri, kuten kotieläintuotanto. Myös runsaat maa-alueet ovat Suomen etu kotieläintuotannossa. Karjankasvatukseen liittyvä nurmi on meillä edullisessa asemassa ja vahva nurmikierto ylläpitää ja parantaa maan orgaanisen aineksen pitoisuutta ja vedenläpäisykykyä, mikä rankkasateiden yleistyessä vähentää vesien kuormitusta. Nurmituotantoon liittyy myös kasvualustan muuntuminen hiilinieluksi, mikä linkittyy tilakokonaisuuksien ja tuotteiden hiilijalanjäljen muotoutumiseen.

Ruokajärjestelmän kaksi tärkeintä ja edelleen vahvistuvaa ympäristökuormitusmuotoa ovat globaali **ilmastovaikutus** ja alueellinen **vesistöjen ravinnekuormitusvaikutus**. Ilmastovaikutusten määrittäminen on jalostuksen ja kaupan ketjuissa helppoa, koska kasvihuonekaasujen tuotanto riippuu valtaosin energian käytöstä. Alkutuotannossa kasvihuonekaasujen mittaaminen ja hallinta on monta kertaluokkaa vaikeampaa eläinten tuotannon ja kasvualustojen päästöjen ennakoimattomuuden ja teknisesti vaativan seurannan takia. Suomessa erityispiirteinä on maatilakokonaisuus, johon yleensä liittyy hiilinielua toimivia metsäalueita. Tämä

mahdollistaa päästöjen kompensatiota maatalan sisällä. Ruokaketjun ilmasto-orientaation, ketjuun suuntautuvien vaatimusten ja globalisoituvan aseman vuoksi **ilmastovaikutus kannattaa nostaa ympäristölaatutekijäksi**. Hiilijalanjäljen määrittämistä koskevaa ohjeistoa ollaan standardoimassa sekä EU:n että kansainvälisellä tasolla. Ilmastovaikutusarvioiden kohdistuksessa käyttökelpoinen on **tuotantoketjun tuotekohtainen hiilijalanjälki**, joka on yhdistettävissä tuoteselosteeseen. Horisontaalisesti ruokajärjestelmässä voidaan käyttää **yrityskoh- taista hiilijalanjälkeä**, joka sopii **maatalan ilmas- tovastuun mittariksi** ja kriteeriksi ympäristöinvestointeja koskevissa tukitoimissa. Tuotekohtaiset ilmastovastuun seurantarjestelmät tulee rakentaa niin, että jokainen vaihe vastaa oman tuotteensa/ toimintansa hiilijalanjäljestä. Kansallisia tietojärjestelmiä on valmiina, mutta niihin tulee liittää kilpailutusmahdollisuuksia tukeva näkökulma.

Vesistökuormituksen merkitys ruokajärjestelmäs- sä keskittyy raaka-ainetuotantoon. Vesistövaikutus, kuten hiilijalanjälkikin, korostuu pitkissä tuotanto- ketjuissa. Vesienuojeluun liittyvät maatalouden ohjelmat ovat keskittyneet yhtenäistettyihin tuotantopanorajoi- tuksiin ja ympäristönsuojelutoimiin. Toimenpiteet ovat onnistuneet, mutta vaikutta- vuutta ympäristössä on ollut vaikea todeta. Kun ve- sistökuormitus Suomessa kohdistuu järviin ja jokiin sekä Suomenlahteen ja Pohjanlahteen, maatalojen vesienuojelutoimet tulee mahdollisimman hyvin yhtenäistää vesipuidedirektiiviin ja Itämeren kun- non parantamiseen liittyviin tavoitteisiin. Tällöin toi- menpiteiden **optimointi tapahtuu valuma-alueen tasolla ja tilatasolla**, jossa ympäristöohjelma tukee ympäristöinvestointeja. Tilatason järjestelmän ra- kentamiseen tarvitaan T&K -lisäresursointia. Tarvitta- essa vesistövastuutulokset konkretisoituvat kulutta- jille tuotekohtaisina.

Ympäristömyötäinen kuluttajuus edellyttää var- hais- ja aikuiskasvatuksen kehittämistä. Realistinen ympäristötietoisuus ja tuotteiden arviointi globa- lisoituvassa ruokajärjestelmässä edellyttävät kulut- tajilta vahvaa perustietämystä ja kykyä kriittiseen tiedonhakuun ja tulkintaan. Koulu ja sosiaalinen media ovat tässä keskeisessä asemassa. Opetukses- sa tulee yhdistää teoreettinen ja kokemuksellinen oppiminen ja **ruokajärjestelmän käyttö oppimis- ympäristönä**. Ruokaan liittyvä ohjaus tulee kiinnit- tää kuluttajien kokonaisympäristöön ja kulutusympä- ristöön. Ruuan hyvä maku, ravitsemuksellisuus ja kestävään tuotannon näkökulmat tulee pystyä

yhdistämään. Integroidun näkökulman toteuttami- ssa **julkinen ruokapalveluala on keskeinen**. Sen ohjauksessa valtioneuvoston periaatepäätös kestä- vien valintojen edistämiseksi julkisissa hankinnoissa ja kunta /seutukuntakohtaiset ruoka- ja hyvinvoin- tistrategiat ovat avainasemassa. Paikallisiin voima- varoihin pohjautuva **innovatiivinen toiminta on ruokaketjun yksipuolistumisen välttämätön vas- tavoima**. Paikallisella ja monipuolisella voimavaro- jen hyödyntämisellä on selvä yhteys paikalliseen ruokaturvan kestävyys- ja tuotantoympäristön monimuotoisuuteen. Lähi- ja sesonkiruoka tukevat tätä ajattelua.

TAVOITTEET	TOIMENPITEET	KUKA VASTAA?
Ilmastomuutostilanteen hyödyntäminen täysimää- räisesti.	Kehitetään tuotantojärjestelmiä ja kilpai- lukykyä muutosten suomien edellytys- ten ja uhkien mukaisesti (muun muassa innovatiivisen kasvinjalostuksen avulla). Kehittämisessä ensisijaisena on tuotannon maantieteellisen sijoittumisen joustavuus. Kehitetään makean veden ylivoimatilanne kilpailutekijäksi (vesijalanjälki) ja viennin edistäjäksi.	T&K -toimijat vastaavat kehittämisestä, ruo- kaketju toteuttamisesta, hallinto toiminnan varmistamisesta ja seurannasta. Tukijärjes- telmät toimivat joustavana mahdollistajana ja kohdistavat ympäristötukea ympäristö- vastuullisuutta parantaviin investointeihin. T&K -organisaatiot sekä ruokaketjun yrityk- set vastaavat vesijalanjäljen käyttöönosta.
Ilmastomuutoksen ehkäiseminen.	Otetaan ympäristö- ja ilmastoulettavuus vahvemmin esille EU:n maatalouspoliti- kassa; Suomi toimii aktiivisesti kokonais- näkemyksen varmistamisessa (maatila- ja ruokaketjukokonaisuus). Otetaan käyttöön tuotekohtaiset ilmastovaikutuksen mittaris- tot, osaksi vastuullisuusvaatimuksia ja kan- sainvälistä kilpailukykyä.	T&K -toimijat sekä hallinto vastaavat perus- kehittämisestä, ruokaketju mittareiden mää- rittämisestä ja standardoinnista kansainvä- lisenä yhteistyönä. Ketjun jokainen vaihe vastaa ja omistaa omat tietonsa; käyttöön tilakohtaiset ympäristöhallintajärjestelmät ja tuotekohtaiset elinkaarianalyysiin perustu- vat mittarit.
Vesistökuormituksen vähentäminen.	Otetaan käyttöön vesipuidedirektiivin to- teutuksen huomioon ottavat, tilakohtaiset vesienuojelutoimenpiteet, tuloksena tila- kohtainen kokonaiskuormitusmittari.	Hallinto huolehtii vesipuidedirektiivin toteu- tuksesta, T&K -toimijat ja neuvontajärjestöt tilakohtaisten ohjelmien ohjeistuksesta, ohjelmien toteutus tilakohtainen. Kukin ket- jun toimija vastaa kuormitusten yrityskoh- taisesta ja mahdollisesta tuotekohtaisesta määrittämisestä ja omistaa ovat kuormituk- sen mittaamiseen liittyvät tietonsa.
Ympäristömyötäisen suomalaisen kulutta- juuden edistäminen/ toteuttaminen.	Otetaan ympäristövastuu osaksi kansallista ruokastrategiaa ja sen jatkona kehittyviä kunta-seutukuntakohtaisia ruoka-hyvinvoin- tistrategioita. Ympäristövastuullisuus ote- taan julkisille ruokapalveluille asetettujen vaatimusten keskeiseksi osaksi. Kehitetään ruokaan liittyvää ympäristövastuullisuutta koulutuksessa ja julkisessa tiedotuksessa. Minimoidaan jätevirrat koko ketjussa, koska ruokahävikin estäminen on ympäristön kannalta 10 kertaa tehokkaampaa kuin ruo- kajätteen käsittely.	Ministeriöiden yhteiselin ruokastrategian toimeenpanoa ohjaavana, kunta-seutukun- takohtaiset ravitsemus- ja hyvinvointistra- tegiat kansallisen strategian täydentäjänä. Kunnalliset yhteistyöjärjestöt ja yritykset vastaavat julkisten palvelujen ohjeistuksesta ja toteutuksesta. Koulu- ja aikuiskasvatus- järjestelmä vastaa ympäristötietoisuuden rakentamisesta.

Kunnon ateriat ja kiinnostus ruokaan terveellisen syömisen perusta

Tulevaisuuden uhkaavia suuntauksia ravitsemuksen terveysvaikutusten kannalta ovat osaamattomuus ja vähenevä ajankäyttö ruuanlaittoon, yhteisten aterioiden väheneminen, napostelun lisääntyminen ja sokeripitoisten ruokien ja juomien käytön sekä alkoholinkäytön lisääntyminen. **Nämä ruokavaliomuutokset osaltaan selittävät ylipainon ja siihen liittyvien elintapasairauksien lisääntymistä.** Tulevaisuuden **terveysvisiossa onkin keskeistä ylipainon ehkäisy.** Ylipaino on monimuotoinen kokonaisuus ja vastaavasti ehkäisevien toimenpiteiden pitää keskittyä laajoihin kokonaisuuksiin terveellisessä syömiskäyttäytymisessä.

Yhä lisääntyvä ongelma ravitsemuksessa on ruuanlaiton ja selkeiden aterioiden väheneminen. Näiden tilalla on **lisääntyvä napostelu, pikaruokailu ja valmisruokien käyttö**, minkä seurauksena väestö etäännyy yhä kauemmas ruuasta; sen alkuperästä ja itse ruuan valmistamisesta. **Kiinnostus terveelliseen ruokavalioon edellyttää kiinnostusta ruokaan ja ruokakulttuuriin ylipäätään.** Huomion kiinnittäminen ruuan muihinkin ominaisuuksiin kuin terveellisyyteen johtaa myös terveellisempään syömiseen.

Ruokapalvelujen piirissä päiväkodeissa, oppilaitoksissa, työpaikoilla ja sairaaloissa on päivittäin 75 prosenttia suomalaisista, joten niiden merkitys sekä ravitsemuksellisesti että kasvatuksellisesti on huomattava. Tulevaisuudessa on **keskeistä turvata ja parantaa joukkoruokailun laatua** pitäen huoli siitä, että tarjolla oleva ruoka myös syödään. Esimerkiksi kouluruuan suosio on nyt laskussa. **Elämänrytmien muutokset ovat myös sekoittaneet perinteisiä ateriarytmejä**, minkä seurauksena napostelu on saanut sijaa. Tämän kehityksen pysäyttäminen ja kääntäminen on välttämätön terveellisen ruokavalion pohja. Toimenpiteet, jotka kannustavat rauhallisten ateria-

hetkien mahdollistamiseen ja joukkoruokailun aistinvaraisen ja ravitsemuksellisen laadun parantamiseen, ovat tarpeen.

Ravitsemussuositukset eivät täyty Suomessa kaikilta osin ja etenkin **kasvisten, hedelmien ja marjojen syömisessä jäämme selvästi suosituksesta** ja sijoitumme eurooppalaisessa kulutusvertailussa heikosti. Ruokavalion terveysvaikutuksia arvioitaessa harvasta asiasta syömisen suhteen on yhtä suuri yksimielisyys kuin monipuolisesta ja runsaasta kasvisten saannista. Näiden ruoka-aineiden käytön lisääntymiseen johtavia politiikkatoimia on Suomessa jo aloitettu muun muassa lasten ja nuorten osalta. **Jatkossa tavoitteena tulee olla väestötasolla entistä runsaampi, monipuolinen ja maittava kasvisten käyttö.**

Suomalainen terveystiedotus on ollut perinteisesti vahvaa ja **suomalaisten kiinnostus ruokavalion terveysvaikutuksiin on eurooppalaisessa vertailussa erinomainen.** Viestinnän siirtyessä yhä enemmän verkkoon, vuorovaikutteisuuden vaatimuksen kasvaessa ja erikoisruokavalioiden lisääntyessä julkinen viestintä ei ole kuitenkaan vastannut kasvavaan kiinnostukseen terveellisen syömisen vaihtoehtoja. Seurauksena **julkinen ravitsemusviestintä on menettänyt uskottavuuttaan ja vaikuttavuuttaan.** Nykyisellään viestintä on jakaantunut julkisten toimielinten ja kolmannen sektorin intressialueittain eikä kokoavaa ruokaan liittyvää informaatiolähdettä ole. **Jatkossa tarvitaan vastuutaho, jonka päätoimena on keskittää ruokaviestintää ja tarjota tietoa ruuan terveellisyyteen, vastuullisuuteen ja ympäristöön liittyvistä vaikutuksista ajanmukaisella tavalla aktiivisesti ja vuorovaikutteisesti.**

TAVOITTEET	TOIMENPITEET	KUKA VASTAA?
Ruuan alkuperän ja ruuanlaiton kiinnostuksen ja arvostuksen lisääminen.	<p>Lisätään/integroidaan kotitalousopetuksen ja terveystiedon oppisisällöt vahvemmin osaksi koulun toimintaa, aloitetaan kotitalousopetus jo ala-asteella.</p> <p>Liitetään ruokakasvatus osaksi opettajainkoulutusta ja sisällytetään kouluruokailu osaksi opettajien työtä.</p> <p>Lisätään ruuan ja ruokakulttuurin arvostusta ja kiinnostusta lisääviä oppisisältöjä opetussuunnitelmiin varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuksessa.</p> <p>Aktivoidaan päivähoitolapsia ja koululaisia osaksi kouluruokailun valmistamista ja tarjoilua, vahvistetaan myös ruuan itse ottoa mahdollisuuksien mukaan.</p> <p>Vahvistetaan ruokien alkuperä- ja tuotantotapamerkintöjä ja niiden läpinäkyvyyttä.</p> <p>Vahvistetaan lähiruokaa osana julkista ruokapalvelua -> paikallisen ja sesonginmukaisen ruuan arvostaminen.</p>	<p>opetushallinto</p> <p>opetushallinto</p> <p>opetushallinto, kunnat, järjestöt</p> <p>elintarvike- ja opetushallinto, kunnat</p> <p>EU ja elintarvikehallinto yhdessä tuotantoketjun kanssa</p> <p>kunnat, paikalliset tuottajat ja jalostajat</p>
Tasaiseen ateriarytmiin sekä rauhallisiin ja sosiaalisiin ateriatilanteisiin kannustaminen.	<p>Varmistetaan joukkoruokailun - etenkin päiväkotijärjestelmän - ja kouluruokailun sekä vanhusten ruuan - aistinvaraisen ja ravitsemuksellisen laadun toteutuminen Suomessa.</p> <p>Parannetaan kouluruokailun laatua ja rahoitusta tavoitteena lisätä kouluruokaa syövien oppilaiden määrää.</p> <p>Varmistetaan joukkoruokailun sopiva ajoitus (päiväkodit, koulut, sairaalat, vanhainkodit). Tarjotaan välipalaa kouluissa pitkän koulupäivän aikana.</p>	<p>sosiaali- ja terveyshallinto sekä opetushallinto ja kunnat</p>
Vihannesten, hedelmien ja marjojen kulutuksen lisääminen.	<p>Käytetään hintapolitiittisia ratkaisuja kasvisten kuluttajahinnan alentamiseksi ja saannin helpottamiseksi vähävaraisille (ks. myös luku 2).</p> <p>Tarjotaan päivittäinen hedelmä osana varhaiskasvatusta ja perusopetuksen välipalajärjestelmää.</p> <p>Edistetään vihannesten, hedelmien ja marjojen menekkiä.</p>	<p>poliittiset päättäjät, verohallinto</p> <p>elintarvike- ja opetushallinto, kunnat</p> <p>elintarvikehallinto, tuottajat, jalostajat, kauppa, järjestöt</p>
Ruuan ravitsemuksellisuus-, alkuperä- ja tuotantotapa-informaation keskitetty tarjoaminen julkisen sektorin koordinoimana.	<p>Luodaan palvelu, joka aktiivisesti ja päivittäin tuottaa aiheen tietoa ja sisältöä ja kykenee vuorovaikutteiseen keskusteluun kansalaisten kanssa.</p>	<p>sosiaali- ja terveys- ja elintarvikehallinto yhdessä</p> <p>käytännön toteutus ulkoistetaan</p>

Kannustavaa ja vaikuttavaa maatalouspolitiikkaa tarvitaan jatkossakin

Tulevaisuuden ruoka ja sen raaka-aineet kulkevat enenevästi yli kansallisten rajojen. Kasvavaa tuontia vastaan Suomella on oltava tarjolla korkean jalostusarvon vientituotteita. Kilpailukykyisyys on suomalaisen elintarviketuotannon ja -teollisuuden säilymisen elinehto. Se tarkoittaa muun muassa kykyä vastata kuluttajan tarpeisiin ja toiveisiin oikeahintaisilla, laadukkailla ja turvallisilla tuotteilla. Tämä vaatii markkinoiden perusteellista tuntemista sekä kotimaassa että vientimaissa. Kilpailukykyisyys edellyttää, että suomalaiset ruokaketjun osaset voivat toimia samoin kilpailuehdoin kuin ulkomaiset kilpailijansa.

EU valmistautuu parhaillaan uudistamaan maatalouspolitiikkaansa seuraavaa rahoituskehyskautta 2014–2020 varten. Yhteinen maatalouspolitiikka EU:ssa säilyy myös tämän jälkeen. Maailman ruuan tuotantoon liittyvät lukuisat epävarmuustekijät, yhteismarkkinoiden toimivuus sekä eurooppalaisten kuluttajien halu syödä turvallista ja korkealaatuista ruokaa ovat tekijöitä, joiden vuoksi EU:n maatalouspolitiikasta päätetään jatkossakin yhteisön tasolla. **On tärkeää, että EU huolehtii maatalouspolitiikan riittävästä rahoituksesta myös tulevaisuudessa.** Mikäli riittäviä taloudellisia resursseja ei ole, tuotantoedellytykset erityisesti vaikeissa tuotanto-oloissa, kuten Suomessa, käyvät mahdottomiksi. EU:n maatalouspolitiikalle asetetut perustavoitteet (*maatalouden tuottavuuden lisääminen, maatalousväestön kohtuullisen tulotason takaaminen, markkinoiden vakauttaminen, elintarvikkeiden saatavuuden varmistaminen, elintarvikkeiden kohtuulliset kuluttajahinnat*), jotka kirjattiin jo EY:n peruskirjaan ja vahvistettiin 2009 Lissabonin sopimuksessa, ovat jatkossakin tärkeitä. Maailman muutos ja maatalouden haasteet asettavat maatalouspolitiikalle myös muita tavoitteita, mutta mainitut perustavoitteet ovat yhä ajantasaisia.

EU on maailmanlaajuisesti suuri elintarvikkeiden tuoja ja viejä. Pitämällä omat maatalousmarkkinat tasapainossa ja toimivina yhteisö osallistuu parhaiten koko maailman elintarvikemarkkinoiden vakauttamiseen ja erilaisten ruokakriisien ehkäisyyn. EU:n on huolehdittava omasta ruuan tuotannostaan ja osallistuttava merkittävä tavalla myös koko maailman ruokaturvan ylläpitoon. **Maatalouden tuottavuuden lisääminen on maatalouspolitiikan merkittävä tavoite.** Suomen maataloudessa tuotavuutta kyetään lisäämään erityisesti rakennekehityksen, uusien investointien, uuden teknologian ja osaamisen avulla sekä huolehtimalla maatalouden työvoiman saatavuudesta. Jatkossa tarvitaan myös uudenlaisia riskinhallinnan mekanismeja tasoittamaan poikkeuksellista vaihtelua tuotannon määrässä ja hinnoissa.

Tulevaisuuden maatalouspolitiikan on huolehdittava **ruuan turvallisuuden ylläpitämisestä** ja edelleen kehittämisestä. Samoin on **huolehdittava eläin- ja kasvitautien leviämisen ehkäisystä sekä tuotantoeläinten hyvinvoinnista.** Muuta maailmaa korkeammat standardit tuovat eurooppalaisille tuottajille lisää kustannuksia. EU:n maatalouspolitiikassa tarvitaan välineitä, joilla kilpailutilannetta EU:n ja muiden maiden tuotannon välillä kyetään tasaamaan. Samalla EU:lta edellytetään aktiivisuutta esimerkiksi WTO:ssa niin, että eurooppalaiset vastuullisuuskriteerit otetaan käyttöön muuallakin ja EU:hun tuodut elintarvikkeet täyttävät samat ehdot kuin EU:ssa tuotetut. **Ympäristön huomioon ottaminen ja ravinteiden kierrätyksen tarve** korostuvat entisestään. Suomessa on perusteltua pitää kiinni pääasiassa EU:n yleisistä ruuan turvallisuusnormeista ja niiden ohjeistuksen, sovelluksen ja valvonnan pitää olla yhdenmukaisia koko EU:ssa. Poikkeuksen tässä muodostaa salmonella, jonka torjunnassa Suomen on perusteltua pitää oma valvontaohjelma.

Suomen maatalouden kannalta on erityisen tärkeää, että **EU:n maatalouspolitiikkaan sisältyy jatkossakin järjestelmiä, joilla voidaan tasata luonnonolosuhteista johtuvia eroja EU:n sisällä.** Suomen sijainnista seuraa, että kasvinviljelyssä meillä ei nykytekniikalla päästä samoihin hehtaarisatoihin kuin pitkän kasvukauden maissa. Luonnonolosuhde-erot näkyvät satotasoeroina ja korkeina yksikkökustannuksina. Tämä pätee strategian tarkasteluvälillä, jolloin ilmastomuutos vasta alkaa vaikuttaa tuotanto-

oloihin. **Pitkällä aikavälillä Suomen asema maatalousalueena vahvistuu Euroopassa.** Kotieläintuotannossa samat tekijät, kuten lyhyt laidunkausi ja pitkä talvi, nostavat tuotantokustannuksia. Niitä lisäävät myös Suomen harva asutus ja pitkät etäisyydet. Korkeiden kustannusten vuoksi **Suomen maataloudelle on hyvin tärkeää, että ammattitaitoa ja tuotantoa kannustavat elementit sisältyvät myös tulevaisuuden maatalouspolitiikkaan.**

TAVOITTEET	TOIMENPITEET	KUKA VASTAA?
EU:ssa säilyy yhteinen maatalouspolitiikka vielä 2014–2020 jälkeenkin ja Suomen maatalouden toimintaedellytykset turvataan yhteisen maatalouspolitiikan kehityksessä.	Suomi ajaa aktiivisesti: a. vahvan yhteisen maatalouspolitiikan säilyttämiseen ja sen riittävään rahoitukseen tähtäävää kehitystä unionissa. b. luonnonolosuhteita tasoittavien ja laadukkaaseen tuotantoon kannustavien politiikkavälineiden sisällyttämistä EU:n maatalouspolitiikkaan (LFA-tuet, kansalliset tukijärjestelmät). c. EU:n korkeiden tuotantostandardien huomioon ottamista maatalouden kauppapolitiikassa.	Suomen poliittiset päättäjät, maatalousalan hallinto, kauppapolitiikasta vastaavat viranomaiset ja EU:n toimielimet
Osaamisen kehittäminen maataloudessa.	Tarkistetaan koulutuksen, tutkimuksen ja neuvontapalveluiden rakenteita ja kohdennetaan voimavaroja kysyntä- ja markkina-lähtöisesti. Turvataan koulutus-, tutkimus- ja neuvontapalvelujen saatavuuden perusedellytykset koko maassa esimerkiksi hakemalla uusia malleja palvelujen (kuten tuotekehityspalvelujen) tuottamiseen.	tutkimuksesta ja opetuksesta vastaava hallinto, maataloushallinto, yrityskehityksestä vastaavat viranomaiset, tutkimuksen, koulutuksen ja neuvontapalvelujen toimijat, maatalouselinkeino
Tuottavuuden kasvattaminen Suomen maataloudessa.	Toteutetaan maataloudessa tarvittavat investoinnit ja otetaan käyttöön uutta teknologiaa, mikä edellyttää mm. aktiivista maatalouden rakennepolitiikkaa ja sen rahoitusta. Turvataan osaavan työvoiman saatavuus maataloudessa. Mahdollistetaan tilusjärjestelyt ja perusparannukset maataloudessa.	maataloushallinto, työvoimahallinto, maatalouden rahoitusorganisaatiot, maatalouselinkeino työvoima-, opetus- ja maataloushallinto maataloushallinto, maatalouselinkeino
Kestävän kehityksen periaatteiden, joilla vastataan vesiensuojelutavoitteeseen, ilmastomuutokseen sopeutumiseen sekä torjumiseen, huomioon ottaminen maataloustuotannossa.	Suunnitellaan ja toteutetaan tuotannon kestävyttä kannustavat ja tehokkaat maatalouden ympäristöohjelmat, jotka korostavat suhteelliseen luonnonvaraetuun perustuva kilpailukykyä (ks. myös luku 4).	EU:n toimielimet, maatalous- ja ympäristöhallinto, maatalouselinkeino yhdessä tutkimuksen, koulutuksen ja neuvonnan kanssa

Huoltovarmuus takaa ruoan saannin

Maailman ruokaturvaan liittyvien suurten haasteiden ja epävarmuustekijöiden vuoksi huoltovarmuusnäkökohtia on korostettava EU:n tulevassa elintarvikepolitiikassa. **Ruuan saatavuuden varmistaminen** kuuluu EU:n perustavoitteisiin ja siten EU:n on panostettava suunnitelmalliseen varautumiseen koskien koko elintarvikesektorin toimivuutta myös erilaisissa vakavissa häiriötilanteissa.

Ruokaturva toteutuu Suomessa, kun ruokaa on saatavilla riittävästi kaikkien suomalaisten tarpeisiin ja kun ihmisillä on myös varaa ja mahdollisuus sen hankkimiseen. Huoltovarmuusjärjestelyjen kautta varmistetaan, että ruokaa riittää myös poikkeuksellisissa tilanteissa. Kulutuksen ja tuotannon globaalit muutokset ja markkinoiden epävakaisuus lisäävät tarvetta ruuan riittävyyden varmistamiseen kaikille kansalaisille kaikkina aikoina. Valtion hallinnoiman **huoltovarmuusjärjestelmän** tavoitteena on väestön turvallisuuden ja toimeentulon sekä yhteiskunnan toimivuuden säilyttäminen vakavien häiriöiden ja poikkeusolojen aikana. Elintarvikealalla **huoltovarmuuden perustan muodostaa kilpailukyinen kotimainen ruokajärjestelmä** mukaan lukien riittävä ja kilpailukyinen kotimainen maataloustuotanto. Huoltovarmuuden ylläpito ei kuitenkaan voi olla elinkeinopolitiikan yksinomainen peruste.

Toimivan maatalouden, jalostusteollisuuden ja kaupan lisäksi tarvitaan infrastruktuurin ja tietoliikenteen toiminnan varmistamista sekä energian, veden ja erilaisten palvelujen jatkuvaa saantia, samoin kuin osaavan työvoiman saatavuutta ketjun eri vaiheisiin. **Ruuan tuotantoketjut ovat riippuvaisia kansainvälisestä kaupasta**, vaikka omavaraisuutemme monissa raaka-aineissa onkin korkea. Merkittävä osa ruokaketjun tarvitsemista tuotantopanoksista, koneista ja laitteista on kuitenkin tuontitavaraa. Siten tarvitaan **kytkeytymistä maailmanmarkkinoihin** ja yh-

teistyötä useamman kuin yhden tavarantoimittajan kanssa. Nykyistä **riippuvuutta tuontirehuvalkuudesta on mahdollista vähentää** lisäämällä kotimaista tuotantoa. Tämä mahdollistaa myös nykyistä paremman salmonellakontrollin ja kasvinvuorottelun.

Huoltovarmuuden turvaamiseksi pidetään **yhden vuoden strategisia varastoja** elintarvikeviljasta. Lannoitteisiin tarvittavan ammoniakkin saannin turvaamiseksi on tehty järjestelyjä ja muidenkin kriittisten tuotantopanosten saatavuutta on varmistettu varastoinnilla. Huoltovarmuuskeskus tukee myös kotimaista kasvinjalostusta ja siementuotantoa strategisesti tärkeiltä osin hyvän kasvinlisäysaineiston saannin varmistamiseksi. **Huoltovarmuuteen tarvitaan siten julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuutta ja työnjakoa**, joka toimii Suomessa hyvin.

Kotimaista kasvinjalostusta on kehitettävä, koska Suomen oloihin sopivia lajikkeita ei jalosteta muualla. Biotekniikka on tarpeellinen kasvinjalostuksen työväline. Vuonna 2030 biotekniikka ei ole samaa kuin tänään, koska tutkimus menee koko ajan eteenpäin. Biotekniikkaosaamista, kuten geeniteknikka on tärkeää saada myös julkisesti rahoitetun tutkimuksen piiriin, jottei siitä tule vain harvojen kansainvälisten yritysten omaisuutta ja jotta alaan liittyvässä tutkimuksessa säilyy avoimuus ja läpinäkyvyys. Ilmastomuutos voi aiheuttaa tarpeen reagoida nopeastikin muuttuviin olosuhteisiin ja **biotekniikalla jalostusta voidaan vauhdittaa**. Koska jalostustyö ja uusien lajikkeiden hyväksyttämismenettely ovat hitaita, on liikkeelle lähdettävä heti. GM-lajikkeiden käyttöön ja niistä tehtyjen tuotteiden kauppaan pätee periaate: **vapaus valita, oikeus tietää**. Mahdollisuus GM-vapaaseen tuotantoon on turvattava niille, jotka tämän vaihtoehdon haluavat valita. On varmistettava riittävä **tieteellinen asiantuntemus** niin EU:n tasolla kuin kansallisesti, jotta

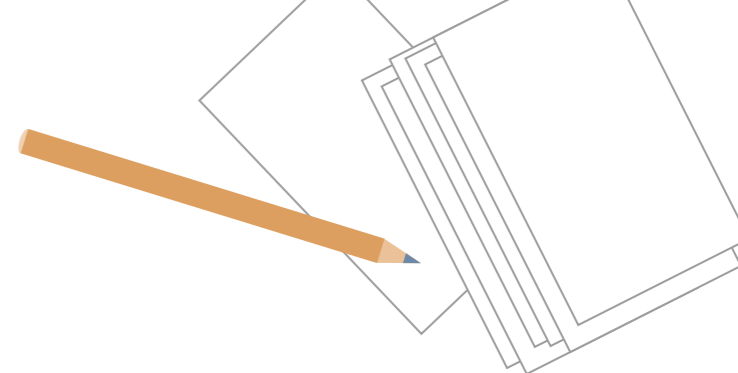
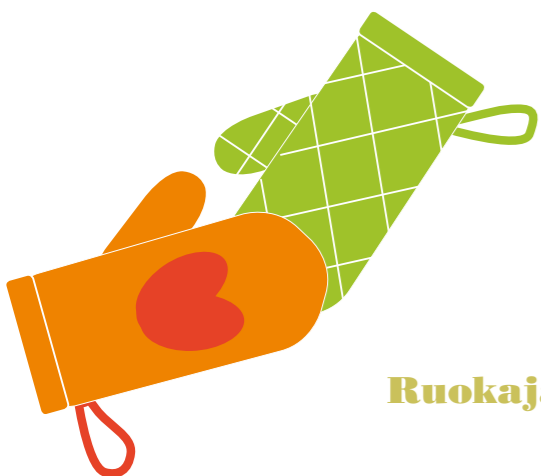
geeniteknikan käytön vaikutuksia pystytään arvioimaan.

Koska elintarvikkeiden huoltovarmuus perustuu yltäältä kotimaiseen tuotantoon ja sen jalostamiseen

ja jakeluun ja toisaalta kansainväliseen kauppaan, tuontipanoksiin ja niiden saannin varmistamiseen, **ei ole mahdollista määrittää huoltovarmuuden kannalta välttämätöntä elinkaarista eikä tuotekohdasta omavaraisuutta tai kotimaisuusastetta.**

TAVOITTEET	TOIMENPITEET	KUKA VASTAA?
Edellytykset kotimaisen elintarviketalouden kilpailukykyiselle toiminnalle eli huoltovarmuuden perustalle ovat olemassa. Ruokajärjestelmä on sopeutumiskykyinen ja ennakoii sekä korjaa toimintaansa ympäristön muutosten mukaisesti.	Edistetään maatalous- ja elintarvikepolitiikkaa, jotka luovat edellytykset maatalojen ja jalostusyriytysten kannattavalle toiminnalle. Tarvitaan myös maaseutupolitiikkaa, jotta toimintaedellytykset, kuten infrastruktuuri ja palvelut, säilyvät maaseudulla.	julkinen sektori yhteistyössä alan toimijoiden kanssa
Suomessa on toimiva, vähintään nykyisen tasoinen huoltovarmuusjärjestely, joka perustuu yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyöhön ja kumppanuuteen.	Ylläpidetään nykytuotoista varainkeruujärjestelmää huoltovarmuuden kustannusten kattamiseen. Selvitetään entisestään hajautetun varastoinnin mahdollisuuksia. Selvitetään valtakunnallisen huoltovarmuuden lisäksi myös alueellista huoltovarmuutta.	lainsäädäntövastuu TEM:llä ja eduskunnalla, toimeenpanovastuu jaettu huoltovarmuuskeskuksen ja eri ministeriöiden sekä kaupan, teollisuuden ja alkutuotannon kesken
Kotimainen kasvinjalostus tuottaa muuttuviin olosuhteisiin ja vaatimuksiin soveltuvia kasvilajikkeita.	Turvataan riittävä rahoitus kasvinjalostukselle ja ohjataan sen toimintaa tulevia tarpeita ennakoiden. Mahdollistetaan tarvittavien menetelmien, kuten biotekniikan käyttö tutkimuksessa ja jalostuksessa.	maataloushallinto ja kasvinjalostusta tutkivat ja harjoittavat tahot
Rehuvalkuaisomavaraisuus on nostettu nykyisestä noin 15 prosentista 50 prosenttiin.	Kohdennetaan tutkimusta, tuotekehitystä ja neuvontaa. Varmistetaan tarvittavat investoinnit, kuten bioenergiainvestoinnit. Vahvistetaan ketjun sisäistä keskustelua mahdollisuuksista ja esteistä ja haetaan niihin ratkaisuja.	rahoitukseen liittyen VM, maataloushallinto ja energia-alan hallinto yhdessä tutkimuksen, neuvonnan, panostoimittajien ja alkutuotannon kanssa
Riippuvuutta tuontienergiasta maataloilla on laskettu 50 prosentilla.	Jatketaan ja kehitetään jo käynnistyneitä maatalojen energiaohjelmia. Selvitetään biopolttoainetuotannon reaalit mahdollisuudet ja tehdään tarvittavat päätökset. Kierrätetään ravinteita tehokkaasti säilyttämällä kuitenkin ruuan turvallisuuden korkea taso.	rahoitukseen liittyen VM, energia-alan ja maataloushallinto yhdessä tutkimuksen, neuvonnan, panostoimittajien ja alkutuotannon kanssa

Ruokajärjestelmän sisäinen yhteistyö hakee uusia avauksia

Suomessa ruokajärjestelmän **toimintaympäristön etu on pienuus ja toinen toisensa tunteminen**, mikä jo luontaisesti edesauttaa yhteistyötä. Silti meilläkin on tarpeen tarkastella järjestelmän eri toimijoiden asemaa ja neuvotteluvoimaa suhteessa toisiin toimijoihin. Tarve tähän on todettu myös koko EU:n tasolla.

Lähtökohtia yhteistyölle ovat maatalouden ja teollisuuden pärjäämisen yhteys, samoin kaupan ja kuluttajan yhteys. Raamit sisäiselle yhteistyölle asettaa kilpailulainsäädäntö. **Yrityksillä itsellään on vastuu kilpailukyvästä, mutta viranomaisten ei tule asettaa EU-lainsäädäntöä tiukempia vaatimuksia tai tulkintoja.** Pk-yritysten erityisongelmat tunnustetaan ja niiden kohdalla voidaan tehdä erityisjärjestelyjä esimerkiksi kohdennettavien tukien muodossa ja hankinta- ja jakelujärjestelmien kehittämisessä. Erityistä ruokasektorin **pk-yritysten asioiden hoitoon ja neuvontaan keskittävää asiamiestä/palvelupistettä on tarpeen harkita.**

Ruokajärjestelmän sisäisen keskustelun lisäämiseen on tarvetta. Monet kuluttajat ovat etäännyneet ruuan tuottamisesta ja matkasta lautaselle. Julkinen keskustelu ja tiedotusvälineet helposti keskittyvät esiintyviin ongelmiin tai tulevaisuuden uhkakuvien maalailuun. Ruokajärjestelmän yhteisesti pohdittavia asioita on, miten järjestelmän eri osat, mukaan lukien kuluttajat, saataisiin parempaan keskinäiseen keskusteluyhteyteen ja miten saataisiin luotua uudelleen jo katkenneita yhteyksiä kuluttajien ja ruuan tuotannon välille. **Ruokajärjestelmälle on tärkeää, että eri osien välillä ja osien sisällä vallitsee luottamus.** Silloin pystytään sopimaan yhdessä strategisista tavoitteista ja niiden toteuttamisesta. Luottamuksen rakentamiseen tarvitaan läpinäkyvää informaation kulkua ja ymmärryksen lisäämistä.

Suomalaisen ruokajärjestelmän tulee **luoda kuluttajalle asti näkyvä jäljitettävyy- ja vastuullisuusketju**, jota ei vielä tähän mennessä ole toteutettu. Kuluttajat kuitenkin haluavat tietää yhä enemmän ruokansa tuotantotavasta ja alkuperästä. Siksi rakennetaan jäljitettävyyjärjestelmä, joka samalla toimii suomalaisen vastuullisen tuotanto-, jalostus- ja jakelutavan todentavana järjestelmänä. Tällainen järjestelmä on välttämätön vientiä ajatellen; hyvin toimivana se on kilpailuetu. Mukanaolo järjestelmässä toimii yhtenä kilpailutuskriteerinä julkisissa hankinnoissa. Asiasta tiedottamiseen on käytettävissä niin kansallisia kuin EU:n menekinedistämisvaroja.

Suomen kannalta on tärkeää, kuka omistaa yrityksiä, koska sillä on vaikutusta muun muassa tuotteiden hankintapäätöksiin. Strateginen kansallinen omistajuus on siten ymmärrettävää ja hyväksyttävää.

Ruokajärjestelmään kohdistuu julkista ohjausta, kuten säädöksiä ja rahoitusta, useilta eri hallinnonaloilta. **Jatkossa on tärkeää parantaa ruokaan liittyvien politiikkojen ja niiden toteuttamisen koordinointia.** Tavoitteena uusilla järjestelyillä on virtaviivaistaa ruokapolitiikkaa valtionhallinnossa ja eri toimijoiden kesken. Tähän kuuluu erilaisten esimerkiksi **tutkimus- ja kehittämismäärärahojen nykyistä parempi ohjaus sekä yhdistäminen laajemmiksi kokonaisuuksiksi** (ks. myös luku 3). Tarvitaan myös säädösvalmistelun ja budjetoinnin parempaa koordinaatiota ja johdonmukaisuutta eri hallinnonalojen kesken ruokapolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi. Nyt toiminnassa olevia rakenteita ja toimielimiä on tarkasteltava kriittisesti ja tarpeettomiksi käyneitä on voitava lakkauttaa.

TAVOITTEET	TOIMENPITEET	KUKA VASTAA?
<p>Ruokastrategia on kansallisen tason strateginen hanke, joka antaa raamit tulevaisuudessa tehtävälle ruokajärjestelmän kehittämistyölle.</p> <p>Ruokastrategiaa päivitetään muuttuvan toimintaympäristön mukaiseksi. Tämä edellyttää muutosten ennakoimista, seuranta ja analysointia ja tarvittaessa nopeaa reagoimista.</p> <p>Ruokajärjestelmää koskevaa päätöksentekoa ja päätösten toimeenpanoa koordinoidaan nykyistä paremmin valtionhallinnossa. Myös ruoka-alan toimijat – kuluttajat, kauppa, ruokapalvelut, jalostus ja tuottajat – ovat osa uusia rakenteita.</p>	<p>Perustetaan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ruokapoliittinen ministeriryhmä, joka kokoontuu 1-2 kertaa vuodessa. Sen tehtävänä antaa ruoka-asioihin liittyvää poliittista ohjausta sekä käsitellä säädös- ja budjetti-asioita. 2. Ruokapoliittinen virkamiestyöryhmä, jossa on edustus ruokakysymyksiä hallinnoivilta aloilta (kuten MMM, TEM, STM, OKM, YM, VM). 3. Ruokapolitiikan neuvottelukunta, jossa on mukana hallinto ja alan toimijoiden edustus (laajennettu versio äskettäin nimetetystä Elintarvikeketjun neuvottelukunnasta, jolle annetaan myös laajennettu mandaatti). 4. Muutaman hengen sihteeristö tai muu organisatorinen järjestely koordinoivana ja toimeenpanevana elimenä. <p>Vähennetään olemassa olevia ja uudesta organisoinnista aiheutuvia päällekkäisyyksiä hallinnossa.</p> <p>Annetaan selonteko eduskunnalle ruokapolitiikan edistymisestä kerran hallituskaudessa.</p>	<p>valtioneuvosto ja sektoriministeriöt sekä kuluttajat, kauppa, ruokapalvelut, jalostus ja alkutuotanto</p>
<p>Kotimaisella ruualla on ruokaketjun toimijoiden yhteisesti suunnittelema, hyväksymä ja toteuttama jäljitettävyy- ja vastuullisuusjärjestelmä, jota auditoidaan ulkoisesti. Siitä kertovat merkinnät, jotka viestivät kuluttajalle vastuullisuuden ulottuvuuksista. Järjestelmä on avoin niin, että vastuullisuudelle käytettävät kriteerit ovat julkisia. Järjestelmä tuo kilpailuetua ja vastaa viennin vaatimuksiin. Kotimaisesta ruuan tuotannosta vähintään 75 % on mukana järjestelmässä.</p>	<p>Lähdetään liikkeelle valittujen pilottituotannonalojen ja -yritysten kanssa. Niille kehitetään vastuullisuuden kriteeristö, joka kattaa ko. tuotteiden kannalta relevantit vastuullisuuden ulottuvuudet.</p> <p>Kehitetään menetelmät tuotantotapojen todentamiseen olemassa olevien tiedonkeruu- ja kirjausjärjestelmien pohjalta.</p> <p>Suunnitellaan ja sovitaan merkinnät ja tiedotuksen keinot, joilla järjestelmästä viestitään kuluttajille.</p> <p>Järjestetään järjestelmän puolueeton auditointi.</p>	<p>elintarvikehallinnon rooli on mahdollistaa järjestelmän syntyminen ja kehitys, mutta vastuu suunnittelusta ja toteutuksesta on alkutuotannolla, jalostuksella ja kaupalla</p>

Entäpä jos?

Pohtiessaan tulevaisuutta ruokastrategiaryhmä on lähtenyt tietyistä oletuksista ruokajärjestelmän toimintaympäristön kehittymisen suhteen. Asioita voi kuitenkin tapahtua myös odottamattomasti. Tällaisia äkillisiä muutoksia voivat olla esimerkiksi

- ❖ ilmastonmuutoksen ennakoitua nopeampi ja rajumpi kehitys ja siihen liittyvä mahdollinen ympäristöpakolaisuus
- ❖ tuhkapilvien aiheuttamat katkokset lentoyhteisissä tai niiden ilmastoa viilentävä vaikutus
- ❖ jonkun poliittisen kriisin kärjistyminen
- ❖ kasvi- tai eläintautiepidemian nopea leviämien
- ❖ ihmisille vaarallisen pandemian syntyminen
- ❖ ydinlaskeuma jossakin päin maailmaa.

Mahdollista on toki myös, että Suomessa syntyy sellainen ruokajärjestelmään liittyvä innovaatio, joka moninkertaistaa viennin mahdollisuudet. Silloin kysymykseksi nousee, onko meillä riittävästi osaamista ja kykyä kaupallistaa innovaatio sekä mahdollisuudet riittävän volyymin tuottamiseen, jotta tilaisuuteen voidaan tarttua.

Maailmaa on mahdotonta suunnitella 20 vuotta eteenpäin. Myös ruokasektori on dynaaminen ja alituisessa muutoksessa. Siksi ruokastrategiaan tarvitaan jatkuvaa päivitystä, koska strategia ei ole projekti vaan prosessi. Tätä tarkoitusta varten ruokastrategiaryhmä on esittänyt ruoka-asioiden ja ruokapolitiikan uudenlaista organisointia valtionhallinnossa. Koordinointivastuu ruokasektorin muutosten ennakoinnista ja kokonaisvaltaisesta seurannasta sekä toimenpiteiden sopeuttamisesta muuttuviin olosuhteisiin kuuluu ehdotetuille uusille rakenteille.

Liite:

Ruokastrategian johtoryhmä on kuullut seuraavia asiantuntijoita:

Ryhmänjohtaja Paul **Bradley**, ruokapolitiikkayksikkö, DEFRA, UK
Maatalousneuvos Kirsi **Heinonen**, maa- ja metsätalousministeriö
Tutkimusprofessori Heikki **Hiilamo**, Kela
Toimitusjohtaja Elina **Hiltunen**, What's Next Consulting Oy
Ylitarkastaja Aulikki **Hulmi**, maa- ja metsätalousministeriö
Pääsihteeri Marja **Innanen**, maa- ja metsätalousministeriö
Toimitusjohtaja Ilkka **Kananen**, Huoltovarmuuskeskus
Vararehtori Jukka **Kola**, Helsingin yliopisto
Ylitarkastaja Marjaana **Manninen**, Opetushallitus
Tutkimusjohtaja Johanna **Mäkelä**, Kuluttajatutkimuskeskus
Professori Jyrki **Niemi**, MTT Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus
Tutkimusjohtaja Perttu **Pyykkönen**, PTT Pellervon Taloustutkimus
Eläinlääkäri Sara **Syyrakki**, konsultti

Muistiinpanoja:

